

KANDAHÁR A VAJDASÁGBAN?

Migrációkutató Intézet

Gyorselemzések

Kmeczkó Sára

2023/21

2023.11.27.

Gyorselemzések 2023/21

KANDAHÁR A VAJDASÁGBAN?

A Nemzeti Információs Iroda közelmúltban napvilágot látott jelentése szerint a 175 kilométer hosszú szerb-magyar határszakasz egyes részein tevékenykedő, egymással szemben is erőszakot alkalmazó afganisztáni háttérű csoportok szoros kapcsolatban állnak a 2021 óta Afganisztánt irányító tálib kormánnyal, illetve a hozzá szorosan kötődő, a kegyetlen öngyilkos merényletei miatt hírhedtté vált Haqqáni-hálózattal. A jelentés arra a következtetésre jut, hogy a tálib kormányzat akár a régióban működő embercsempész-hálózatok teljes körű átvételére is törekedhet, ami az európai biztonság szempontjából beláthatatlan következményekhez vezethet.

Annak megértéséhez, hogy kik is a tálibok és a Haqqáni-hálózat, és milyen fenyegetést jelentenek hazánkra, illetve Európára, óhatatlan a tágabb kontextus elemzése is. Az afgán állam 18. századi megteremtését követően a közép-ázsiai¹ ország egyetlen uralkodója sem tudott erős központi hatalmat és közigazgatást létrehozni. Afganisztán földrajzi adottságai, népességének etnikai és vallási töredezettsége, valamint rendkívül erős törzsi identitása ellehetetleníti a nemzeti fejlődést és az afgán nemzetállam kialakulását. A folyamatos törzsi csatározások és véres leszámolások a mai napig jellemzik az országot, melynek legnagyobb lélekszámú etnikai csoportját az elsősorban Afganisztán keleti, déli és nyugati területén élő pastuk alkotják. Az elemzés röviden bemutatja az uralkodók, valamint a külső hódító hatalmak ellen gyakran fegyveres ellenállásba szerveződő pastu törzsek életmódját és a mindennapjaikat irányító törzsi szokásjogot, majd megvizsgálja a kandahári pastu közösségben kibontakozó tálib mozgalom világnézetét, működésük vezérelveit.

Mind a nomád, mind a városi pastu lakosság mindennapjait elsősorban a pastu szokásjog (pastunvali) határozza meg, amely a pastu törzsek egymást követő generációi között átadott íratlan hagyományokat és szabályokat foglalja magában. Központi eleme a becsület, a vendégszeretet és a vérbosszú. A pastunvali szerepe az iszlámnál is határozottabban érvényesül a mindennapi életben. A pastuk gondolkodásában kiemelkedő jelentőségű a becsületük megvédése, ami szükség esetén a szemet szemért elv alapján az erőszak alkalmazását is jelentheti. Az Afganisztánt másodjára is elfoglaló tálib mozgalom tagjainak a jelentős része is a pastu etnikumból kerül ki. A mozgalom a

¹ Afganisztán világviszonylatban is rendkívül tarka kulturális és etnikai kaleidoszkóp, így egyes besorolások szerint dél-ázsiai, míg más besorolások szerint nyugat-ázsiai országnak számít.

Gyorselemzések 2023/21

szovjet inváziót követő belső polgárháborúk idején az afgán államiság bölcsőjében, Kandahár tartományban alakult katonai szervezetté 1994-ben. Tagjait elsősorban a Durráni törzsszövetségből származó, korábban a szovjetek ellen harcoló pastuk adták. Vallási nézeteik alapját a szunnita iszlám hanafita vallásjogi iskolájának deobandi irányzatát radikálisan értelmező mozgalom jelenti, amelyre a pastu szokásjog mellett a szaúdi vahhábita mozgalom világnézete is jelentős hatást gyakorol.

A jelentésben megemlített Haqqáni-hálózatot a tálibok katonailag egyik legjobban felszerelt és legradikálisabb elemének tekintik, amely jelenleg az ENSZ BT szankciós listáján is szerepel. Az Afganisztán biztonságáért felelős hálózathoz ugyanis számos jelentős terrortámadás köthető, köztük a látványos öngyilkos merényletek meghonosítása Afganisztánban. A tálibokhoz az 1990-es években csatlakozó Haqqáni az első tálib kormányban törzsi és határügyi miniszterként szolgált. 2018-as halálát követően fia, Szirádzsuddín Haqqáni vette át az Egyesült Államok által terrorszervezetként számontartott hálózat igazgatását. A fiatalabbik Haqqáni jelenleg belügyminiszteri pozíciót tölti be a tálib kormányban. Ebben a minőségében a titkosszolgálat irányítója, továbbá ő felügyeli a kormányzat útlevél és migrációs portfólióját is. A rendelkezésre álló információk szerint a Haqqáni-hálózat a tálibok közül a legszorosabb kapcsolatot ápolja az al-Káidával, kiterjedt kapcsolatrendszere pedig lehetővé teszi a hálózat egyes tagjai és szervezetei közötti humán és technikai transzfert. A hálózat pénzügyi forrásai az afgán-pakisztáni határvidékhez köthető kábítószer, fegyver- és embercsempészetből, valamint emberrablásból és zsarolásból származnak. A Haqqáni-hálózat az al-Káidán kívül más szélsőséges szervezetekkel is kapcsolatban áll, köztük a Khoraszáni Iszlám Állammal (IS-K) is, amely szervezettel a tálibok a mai napig súlyos fegyveres összecsapásokat vívnak.

Gyorselemzések 2023/21

Rövid történeti áttekintés

Az afgán² állam kialakulása viszonylag későn, a 18. század közepére ment végbe. Az 1747-ben létrejött Afganisztán első uralkodója a pastu származású Ahmad Sah Durráni (más néven Ahmad Sah Abdáli) volt, aki a különböző pastu törzsek egyesítése révén kandahári³ központtal hozta létre a közép-ázsiai államot. Sikeres hódításainak köszönhetően hatalmának csúcspontján Afganisztán határai egészen Kohesztán régiótól Delhiig tartottak. A birodalom a nagy földrajzi kiterjedése révén számos etnikumnak, törzsszövetségnek és vallási közösségnek adott otthont. A legnagyobb lélekszámú csoportot a mai napig a szunnita pastuk teszik ki. Miután az afgán állam már az 1800-as évek elején is súlyos közigazgatási hiányosságokkal küzdött és nem tudta leverni az uralkodó ellen fellázadó törzsek vezetőit, hamar anarchiába sülyedt. A törzsszövetségek átrendeződésével párhuzamosan a rivális törzsek egymással is szüntelen harcot vívtak,⁴ a véres leszámolások mindennapi jelenségnek számítottak. Az ország lakosainak körében már ekkor elterjedt a nézet, miszerint Afganisztánban „köveken és fegyverforgatókon kívül semmi nem terem”⁵.

Az afgán állam későbbi történelme során is rendkívül törékeny államisággal rendelkezett, így az ország sorsának alakulásában a külső tényezők szerepe meghatározó volt. Uralkodói emiatt rá voltak szorulva a külső erők pénzügyi, politikai és katonai támogatására egyaránt. Afganisztán – Iránhoz hasonlóan – stratégiai fontosságú elhelyezkedése miatt a 19. században a nagyhatalmi versengés (a „nagy játszma”) egyik színterévé és ütközőállammá vált. Határait a Brit Birodalom és az Orosz Császárság érdekeinek megfelelően mesterségesen húzták meg. Az új határok megállapítása során a térség etnikai és vallási jellegzetességeit teljes egészében figyelmen kívül hagyták. A nagyon változatos etnikai és vallási megoszláson, valamint a rendkívül erős törzsi identitások és az archaikus

---

² Az afgán megnevezés történelmileg a pastu etnikumhoz tartozó embereket jelöli, akik nagyfokú rokonságot mutatnak az iráni népekkel.

³ Az ókori Selyemút mentén fekvő Kandahár Afganisztán második legnagyobb városa, lakosainak száma a 600 000-et is meghaladja. Az 1980-as években kialakuló tálib mozgalom tagsága nagyrészt a Kandahár körüli vallási iskolákból (medreszék) kerültek ki. A tálibok politikai bázisául szolgáló Kandahár jelenleg a tálibok *de facto* fővárosa.

⁴ A két legnagyobb pastu törzsszövetség a Durráni és a Ghilzai törzsszövetségek, akik egymás történelmi riválisának is tekinthetők. A pastu törzsek közötti pastu-pastu konfliktusok, valamint a pastuk és más etnikumok konfliktusai a mai napig jelen vannak Afganisztánban.

⁵ DALRYMPLE 2021, 48. Az idézet eredeti előfordulása: Christine Noelle: State and Tribe in Nineteenth-Century Afghanistan, 1997, 288.

Gyorselemzések 2023/21

társadalomszervezet meglétéén túl az ország szétagolt földrajzi adottságai is jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy homogén nemzetállam a mai napig sem alakult ki Afganisztánban.⁶

Afganisztán etnikai csoportjai

Az Afganisztánban zajló háborúk és fegyveres konfliktusok, valamint az ezek következtében kialakuló migrációs hullámok miatt az ország népességének pontos számáról nem áll rendelkezésre biztos és naprakész adat. Afganisztán – zömében vidéken élő – népességét megközelítőleg 41 millió főre teszik. Az ország lakossága 1990 óta megnégyszereződött.⁷ A több mint negyven éve zajló fegyveres konfliktusok következményeként Afganisztánból emberek milliói menekültek el, többnyire a szomszédos országokba. Az UNHCR adatai szerint 2022 végén Iránban 3.4 millió, Pakisztánban pedig 1.7 millió afgán menekült élt.⁸ A belső menekültek száma szintén magas, ezzel kapcsolatban azonban pontos adat nem áll rendelkezésre.

Mivel a legutolsó, etnikai hovatartozást is vizsgáló népszámlálást 1979-ben tartották⁹, a közép-ázsiai ország lakosságának etnikai hovatartozásával kapcsolatban csupán becslésekre támaszkodhatunk. A vallás és etnikum nagyon szorosan kapcsolódik egymáshoz, és egyes nyelvek nagy kulturális vonzása¹⁰ miatt a vallás a beszélt nyelvnél¹¹ is jobban utalhat az etnikai hovatartozásra. A mintegy száz különböző etnikumnak otthont adó Afganisztán legnagyobb lélekszámú etnikai csoportját a szunnita pastuk (41%) adják, őket a szunnita tádzsikok (27%), a síita hazarák (9%) és a szunnita üzbégek (9%) követik.¹² Miatán az egyes etnikai csoportok egymással sokszor keveredve élnek és kölcsönösen asszimilálódnak egymáshoz, Irán és Pakisztán kisebbségeivel ellentétben Afganisztán etnikumaira nem jellemzők a szeparatista törekvések.¹³

Fontos kiemelni, hogy jelentős számú pastu közösség él Afganisztán határain túl is. A pastuk „őshazájának” számító Pastunisztánt a jelenlegi afgán-pakisztáni határt képező, 1893-ban megállapított Durand-vonal vágja ketté, így megközelítőleg 25–30 millió pastu él a mai Pakisztán

⁶ Az afgán nemzeti egység megteremtését több afganisztáni uralkodó is a zászlajára tűzte, ám a központosító kísérletek rendre elbuktak. Mindez a nemzeti fejlődésnek is gátat szabott. KATONA 2012, 115–116.

⁷ WORLD BANK 2022.

⁸ UNHCR 2023.

⁹ A népszámlálás Babrak Karmal elnök idején zajlott (és a szovjet invázió miatt be sem fejeződött).

¹⁰ KATONA 2012, 121.

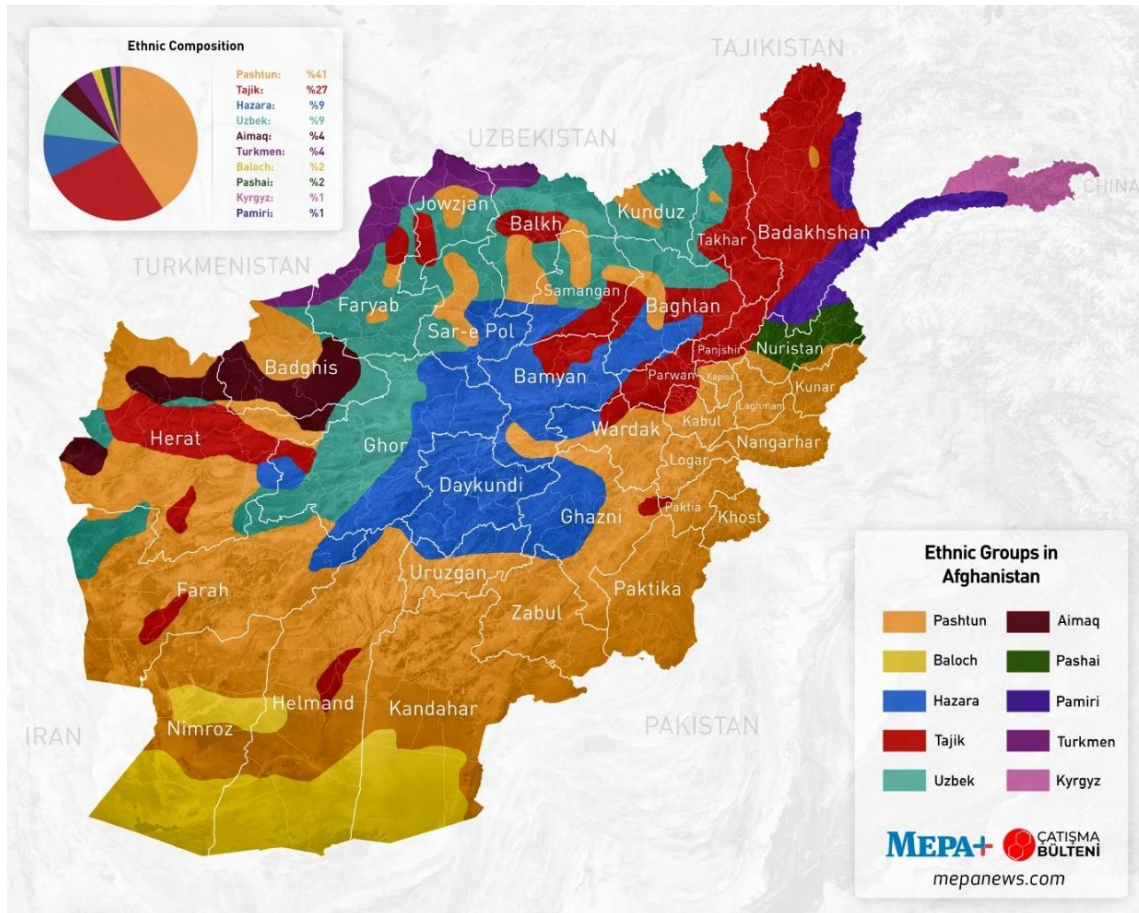
¹¹ Afganisztánban két hivatalos nyelv létezik, a pastu és a dari. Az utóbbi az újperzsa nyelv korai klasszikus változata, amely Afganisztánban *lingua franca*ként is szolgál a különböző etnikumok között.

¹² MEPA NEWS 2019.

¹³ SIDDIQUE 2012, 2–3; KATONA 2012, 114.

Gyorselemzések 2023/21

területén. Hasonló helyzet figyelhető meg a türkmének, üzbegek és tádzsikok esetében is északon. Bár az afganisztáni és pakisztáni pastuk közötti kulturális és törzsi kapocs a mai napig nagyon erős,¹⁴ a pastu etnikumú törzsek nem tekintenek magukra egységes nemzetként, mert a törzsi lojalitás mindmáig erősebb az etnikai kötődésnél. Mindez csak fokozza az ország társadalmi széttagoltságát.

1. Ábra: Afganisztán tartományai és az afganisztáni népesség etnikai megoszlása (becsült adat, 2019)¹⁵

A pastuk elsősorban Afganisztán keleti, déli és nyugati tartományában élnek, de kisebb közösségeik a korábbi központosítási politikának köszönhető áttelepítések eredményeképpen északon is megtalálhatók. Afganisztán történelme legjelentősebb szereplőinek a politikai szférában érzékelhető dominanciáját jól mutatja, hogy az ország királyi dinasztiáit és politikai uralkodó elitjét – kevés kivételtől eltekintve – 1747-től egészen az 1990-es évekig a régi afgán főváros, Kandahár

¹⁴ TAINTER 2011.

¹⁵ MEPA NEWS 2019.

Gyorselemzések 2023/21

közelében élő Durráni törzsszövetség vezetői adták.¹⁶ A pastuk az iszlám többségi (szunnita) irányzatának a hívei, jellemzően nomád életmódot folytatnak, állattartással és földműveléssel foglalkoznak. Mind a nomád, mind a városi pastu lakosság mindennapjait elsősorban a pastu szokásjog (pastunvali) határozza meg, amely a pastu törzsek egymást követő generációi között átadott íratlan hagyományokat és szabályokat foglalja magában. Központi eleme a becsület, a vendégszeretet és a vérbosszú.¹⁷ A pastunvali szerepe az iszlámnál is határozottabban érvényesül a mindennapi életben.¹⁸ A pastuk gondolkodásában kiemelkedő jelentőségű a becsületük megvédése, ami szükség esetén a szemet szemért elv alapján az erőszak alkalmazását is jelentheti. Sokan úgy vélik, hogy a Szovjetunió Afganisztán elleni invázióját követő pastu lázadás fő motivációja a pastunvalira vezethető vissza. E nézet szerint a szovjetek elleni harccal kívántak bosszút állni a szovjet megszállók ellenük elkövetett bűntetteire válaszul.¹⁹

A pastu törzsek ellenállóképességét mutatja, hogy számos alkalommal lázadtak fel a központi kormányzat és idegen hatalmak ellen is, jellemzően az alábbi esetekben: a saját hagyományaikat és szokásaikat veszélyeztető, idegen társadalmi és politikai modellek átvételét elősegítő vagy rájuk kényszerítő folyamatokat érzékelve; ha az uralkodó a meglátásuk szerint elveszítette a vallási vagy egyéb hagyományokra visszavezethető legitimitációját; illetve ha magas adókat vetettek ki rájuk.²⁰ Az Afganisztánt másodjára is elfoglaló tálib mozgalom tagjainak a jelentős része is a pastu etnikumból kerül ki.

A tálib²¹ mozgalom kezdetei és jellegzetességei

A tálib szerveződés kezdetei az 1980-as évekig nyúlnak vissza, amikor a Szovjetunió afganisztáni beavatkozásával²² szemben nyugati, közel-keleti és pakisztáni támogatással ellenállási mozgalom szerveződött. A mozgalom a szovjet inváziót követő belső polgárháborúk idején az afgán államiság bölcsőjében, Kandahár tartományban alakult katonai szervezetté 1994-ben. Tagjait elsősorban a

¹⁶ MILLI-TOWNSEND 2009, 1.

¹⁷ ZAID 2013.

¹⁸ A helyi, törzsi hagyományok és az iszlám jog keveredése, párhuzamos egymás mellett élése számos más muszlim országban is tetten érhető, többek között Jordániában és Szaúd-Arábiában is. FURR-AL-SERHAN 2008; MAISEL 2009.

¹⁹ YOUSEF 2019, 2–3.

²⁰ LIEVEN 2021, 8.

²¹ Az arab „tálib” szó diákot, tanulót, szeminaristát jelent. Többes száma a „talibán”.

²² A Szovjetunió számára Afganisztán megszállását az afganisztáni kommunisták közötti hatalmi harc mellett a térségben lejátszódó és a nemzetközi erőviszonyokat is érintő politikai változások (pakisztáni katonai puccs, iráni iszlám forradalom), valamint azok lehetséges következményei tették indokolttá.

Gyorselemzések 2023/21

Durráni törzsszövetségből származó, korábban a szovjetek ellen harcoló pastuk adták. Vallási nézeteik alapját a szunnita iszlám hanafita vallásjogi iskolájának²³ deobandi irányzatát radikálisan értelmező mozgalom jelenti,²⁴ amelyre a pastu szokásjog mellett a szaúdi vahhábita mozgalom világnézete is jelentős hatást gyakorol. A tálibok elsősorban katonai mozgalmat képeznek, lévén sem politikai, sem gazdasági programmal nem rendelkeznek. Az iszlámról kialakított átfogó nézetüket nem lehet pontosan meghatározni, mert azt nem dolgozták ki kellő részletességgel. Éppen ezért találó a saját magukra vonatkoztatott elnevezés (Talibán – diákok), mivel „a tálibok az iszlámnak nem mesterei, hanem igazából még csak tanulói...”²⁵ Egyedüli céljuk az isteni törvény (saría) leegyszerűsítő, primitív értelmezésének mindenáron történő megvalósítása, tekintet nélkül annak társadalmi fogadtatására. A tálib mozgalom jelentős eltérést mutat az olyan univerzalista terrrorszervezetektől mint az al-Káida vagy az Iszlám Állam, hiszen nem foglalkozik az Afganisztánon kívüli világgal.²⁶ A mozgalom első vezetője a 2013-ban elhunyt Omár molla volt, a vezető szerepét jelenleg Haibatullah Akhunzada tölti be.

Kandahár, Herát, Dzsalamalábád és Kabul bevételét követően, 1997-ben kiáltották ki az Afganisztáni Iszlám Emírátságot. Gyors katonai sikereik jelentős részben a társadalmi legitimitációra vezethetők vissza, hiszen az afgán kommunisták bukását követő anarchikus állapotok felszámolását, a rend visszaállítását tűzték zászlajukra. Szintén fontos kiemelni, hogy decentralizált hálózatként működtek, így képesek voltak a gyors alkalmazkodásra és a megváltozott körülményekre való azonnali reagálásra. A nemzetközi kábítószerkereskedelemből származó bevételeiken²⁷ túl fontos megemlíteni, hogy jelentős szaúdi és pakisztáni pénzügyi támogatásban is részesültek.²⁸ A

²³ A szunnita iszlámban négy bevett vallásjogi iskolát különböztetünk meg. Ezek a következők: hanafita, málikita, sáfíita és hanbalita jogi iskolák. Az egyes vallásjogi iskolák abban térnek el egymástól, hogy az isteni törvény (saría) értelmezésében milyen eszközöket és forrásokat alkalmaznak.

²⁴ KATONA 2022B, 178.

²⁵ JANY 2016, 59.

²⁶ JANY 2016, 59–60.

²⁷ A tálibok az iszlám vallásra hivatkozva folyamatosan elleneztek az afganisztáni ópiumszármazékok előállítását, a gyakorlatban azonban többnyire mégis támogatták azt, hiszen óriási bevételt generál a számukra. Ráadásul Afganisztánban 2017-ben rátaláltak a metamfetamin előállításának lényegesen költséghatékonyabb módjára. A globális metamfetamin-piac rohamos növekedése várhatóan jelentős hatást gyakorolhat az európai kábítószerpiacokra is. WASHINGTON POST 2022; EMCDDA 2022.

²⁸ A jemeni származású szaúd-arábiai Oszama bin Láden jelentős összegekkel támogatta a szovjetek ellen harcoló afgánokat. A radikális palesztin hitszónok, Abdullah Azzám befolyása alatt álló bin Láden tevékenysége nyomán az 1990-es évek közepére a lokális afganisztáni dzsihádból globálissá nőtte ki magát. Az Afganisztánra koncentráló tálibok és a globálisan gondolkodó bin Láden nézeteiben kitapintható különbségek miatt a tálib mozgalom számára bin Láden nem számított természetes szövetségesnek, azonban pragmatikus

Gyorselemzések 2023/21

Pakisztánban élő pastunok köréből nagy számban érkezett utánpótlás a tálibok soraiba.²⁹ A 2001-es amerikai bevonulást követően a tálibok ugyan elveszítették hatalmukat és visszaszorultak Kandahár környékére, azonban ez nem jelentette a mozgalom megszűnését. A tálibok második hatalomátvétele ugyanis húsz évvel az emirátus megszűnése után, 2021 augusztusában következett be, egy hónappal az amerikai kivonulást követően.

A tálibokhoz köthető embercsempész-bandák megjelenése a szerb-magyar határszakaszon

A Parlament Nemzetbiztonsági Bizottsága november 2-án feloldotta a Nemzeti Információs Központ (NIK) által készített jelentést, amely a déli határt érintő migrációval kapcsolatos kockázatokat összegzi. A nyilvánosságra hozott titkosszolgálati jelentés egyes megállapításai szerint a továbbra is nagy migrációs nyomásnak kitett 175 km hosszú szerb-magyar határszakaszon tevékenykedő embercsempész-bandák egy része közvetlen kapcsolatban áll az afganisztáni tálib kormánnyal és titkosszolgálatokkal. A jelentés az Izrael és a Hamász közötti háború miatt megnövekedett terrorfenyegetés mellett arra is kitér, hogy a Vajdaságban működő afgán embercsempész-bandák és a terrorszervezetként nyilvántartott Haqqáni-hálózat között is közvetlen kapcsolat áll fenn. A jelentés emellett kiemeli, hogy a szerb hatóságok csupán átmenetileg képesek visszaszorítani az erőszakos embercsempész-bandákat a határ övezetéből, valamint az irreguláris migránsok Magyarországra történő átjutásra irányuló próbálkozásait.³⁰

A jelentésben megemlített Haqqáni-hálózatot a tálibok katonailag egyik legjobban felszerelt és legradikálisabb elemének tekintik, amely jelenleg az ENSZ BT szankciós listáján is szerepel. Az Afganisztán biztonságáért felelős hálózathoz ugyanis számos jelentős terrortámadás köthető, köztük a látványos öngyilkos merényletek meghonosítása Afganisztánban. A hálózatot Dzsaláluddín Haqqáni alapította a nyugati pastu Durráni törzsszövetséggel szembenálló keleti pastu Ghilzai törzsszövetség tagjaiból, melyben már az 1980-as és 1990-es években is rengeteg külföldi

---

szempontokat követve a pénzügyi támogatását elfogadták. GERGES 2005, 12–15, 29–34, 80–150; JANÝ 2016, 60.

²⁹ Fontos továbbá kiemelni, hogy Afganisztánból a szovjet invázió következtében több mint hárommillió ember menekült a szomszédos Pakisztánba. A pakisztáni-afgán határ közelében létesített menekülttáborok igazgatását a pakisztáni kormány a szovjetek ellen harcoló fegyveres ellenállók egyes csoportjaira bízta, ami megkönnyítette a táborlakók radikalizálódását. A gyakorlat a szovjet alakulatokkal vívott háború lezárását követően is folytatódott, a menekülttáborok helyszínt biztosítottak az afgán menekültek fegyveres kiképzéséhez, akik később visszatértek szülőföldjükre. BERG HARPVÍKEN 2019.

³⁰ PARLAMENT.HU 2023.

Gyorselemzések 2023/21

harcos szolgált. A hálózatot az Egyesült Államok és a pakisztáni titkosszolgálat (ISI) is támogatta. A tálibokhoz az 1990-es években csatlakozó Haqqáni az első tálib kormányban törzsi és határügyi miniszterként szolgált. 2018-as halálát követően fia, Szirádzsuddín Haqqáni vette át az Egyesült Államok által terrorszervezetként számontartott hálózat igazgatását. A fiatalabbik Haqqáni jelenleg belügyminiszteri pozíciót tölti be a tálib kormányban. Ebben a minőségében a titkosszolgálat irányítója, továbbá ő felügyeli a kormányzat útlevél és migrációs portfólióját is. A rendelkezésre álló információk szerint a Haqqáni-hálózat a tálibok közül a legszorosabb kapcsolatot ápolja az al-Káidával, kiterjedt kapcsolatrendszere pedig lehetővé teszi a hálózat egyes tagjai és szervezetei közötti humán és technikai transzfert. A hálózat pénzügyi forrásai az afgán-pakisztáni határvidékhez köthető kábítószer, fegyver- és embercsempészetből, valamint emberrablásból és zsarolásból származnak.³¹ A Haqqáni család jelentőségét és hatalmát jól mutatja, hogy a hálózat vezetőjének testvére, Anasz Haqqáni is ott ült a tárgyalóasztalnál Dohában az amerikaiakkal folytatott tárgyalások idején.³²

A Haqqáni-hálózat az al-Káidán kívül más szélsőséges szervezetekkel is kapcsolatban áll, köztük a Khoraszáni Iszlám Állammal (IS-K) is, amely szervezettel a tálibok a mai napig súlyos fegyveres összecsapásokat vívnak.³³ A Khoraszáni Iszlám Állam 2015 januárjában jött létre. Megalakulásától kezdve súlyos kritikát fogalmazott meg a tálib mozgalommal szemben a tálibok külföldi szereplőkkel kapcsolatos együttműködése, lokális nézőpontja, a pastu törzsi hagyományok és az iszlám keveredése, valamint a kábítószerkereskedelemben való részvételük miatt. Sokak szerint meglepő volt az Iszlám Állam afganisztáni jelenléte, hiszen a dzsihád regionális színterét a tálibok és más, hozzájuk köthető szélsőséges szervezetek dominálták már régóta, így az Iszlám Állam vezetői kevés esélyét láthatták az univerzalista és (a látszólag) ideológiai megalkuvást nem tűrő szervezetük afganisztáni terjeszkedésének. A Khoraszáni Iszlám Állam azonban profitált az Iszlám Állam hírnevéből, mint nemzetközi márkanevéből, aminek része a szervezet fékezhetetlen erőszakossága is. Ennek köszönhetően számos kisebb, a régióban már korábban is jelen levő, más hálózathoz tartozó szervezetet volt képes bevonni. A Khoraszáni Iszlám Államhoz ennek hatására a pakisztáni és afganisztáni tálibok egy része, valamint üzbég szélsőséges szervezetek is csatlakoztak. Egy éven belül az immár 30 tartományban is jelen levő szervezet harcosainak a száma

³¹ EUAA 2023; KATONA 2022A, 41–43; PETERS 2012, 39–50.

³² FINANCIAL TIMES 2021.

³³ GUL 2023.

Gyorselemzések 2023/21

a 13 000 főt is elérhette. A tálibok és az Iszlám Állam kapcsolatát a területért és az erőforrásokért folyó stratégiai versengés, valamint ezzel párhuzamosan a lokális szintű együttműködés jellemzi. A két szervezet kapcsolatait a városokon kívül a két csoport hálózatos felépítése („hálózatok hálózata”) miatt a helyi kontextusok (pl. személyes és családi kapcsolatok megléte vagy hiánya) alakítják. A rendelkezésre álló információk alapján megalapozottnak tűnik az elképzelés, miszerint a Haqqáni-hálózat és a Khoraszáni Iszlám Állam bizonyos támadások alkalmával koordinálták a lépéseiket.³⁴ A Haqqáni-hálózatnak a Khoraszáni Iszlám Állammal fennálló kapcsolatai a Haqqáni-hálózat bizonyos mértékű függetlenségére is utalhat.³⁵

A titkosszolgálati jelentés név szerint is megemlíti két olyan egymással is versengő embercsempész-bandát, amelyek az afgánokhoz köthetők és a Vajdaságban tevékenykednek. A jelentés alapján az elmúlt időszakban tapasztalt fegyveres összetűzések a 40-059 és a 313 elnevezésű csoportokhoz köthetők Szerbia északi térségében (Vajdaság).³⁶ A területért folytatott harc is mutatja, hogy az etnikai alapon szerveződő csoportok egyre erőszakosabbá válnak, a szerb rendőrökre és a magyar határvadászokra is céloztak már lőfegyverrel. A 313-as elnevezésű csoport elnevezése a tálibok „Badri 313”-as zászlóalj nagyságú elitalakulatára utalhat, amely Kabul 2021-es bevételekor is fontos szerepet játszott. A „Badr” elnevezés Mohamed próféta és hívei, valamint a pogány mekkaiak közötti 624-ben lezajlott, muszlim győzelemmel zárult badri ütközetre utalhat vissza. A „vörös csoportnak” is nevezett alakulat már 2011-ben is létezett, a kiképzésében feltehetően a Haqqáni-hálózat és Pakisztán is részt vesz.³⁷ 2022 decemberében a szerb hatóságok két olyan személyt is letartóztattak, akiket terrorizmus vádjával gyanúsítottak és Franciaország által kiadott elfogatóparancs volt érvényben rájuk vonatkozóan. Az egyikük a „Badri 313”-as csoport tagja és az afgán hadsereg mesterlövésze volt, akit sorozatgyilkosság elkövetésével vádolnak. A másik személy pedig a tálibok egyik ezredese volt.³⁸ A jelentés alapján a másik, 40-059 elnevezésű csoport kifejezetten aktív a közösségi médiában. Az Iszlám Állam és az al-Káida stílusjegyeit felidéző képanyagokat oszt meg, bemutatva a saját harci erényeit. A titkosszolgálati jelentés szerint a tálibok az afgán háttérű és egymással is versengő embercsempész-bandákat pénzügyi és operatív támogatásban részesítik, valamint arra törekednek, hogy a kettejük között meglevő ellentéteket

³⁴ IBRAHIMI–AKBARZADEH 2019, 1091–1101.

³⁵ EFSAS 2022.

³⁶ TÁRIK–PÁRDU CZ–DOBÓ 2023, 4.

³⁷ JOSCELYN–ROGGIO 2021; FRANCE24 2021.

³⁸ REUTERS 2022.

Gyorselemzések 2023/21

elsimítsák annak érdekében, hogy a hálózatok felett teljes mértékben átvegyék az irányítást. Az embercsempész-hálózatok ugyanis óriási összegek felett rendelkeznek: a szerb-magyar ideiglenes határáron történő illegális határátlépésért akár ezer eurót is elkérhetnek.³⁹

Fontos kiemelni, hogy a 44 éve tartó fegyveres harcok és ismételten kiújuló háborúk mentálisan is nyomot hagytak az afgánokban. A nagymértékű erőszak és kegyetlenség megtapasztalása jelentős mértékben traumatizálta a lakosságot. Ez a hatás nem csupán az erőszakot közvetlenül elszenvedőket érintette, hanem azok környezetét is. Sőt, generációkon átívelő trauma formájában hosszú ideig érezteti még a hatását a társadalomban.⁴⁰ A traumatikus események mind intenzitásukat, mind gyakoriságukat tekintve rendkívülinek számítanak. Azon közösségeknél, amelyek megtapasztalták a fegyveres konfliktusokat és a nyomukban járó kegyetlenséget, a poszttraumás stressz-szindróma (PTSD) előfordulási aránya akár az 50%-ot is elérheti, ami tízszer magasabb a világtáznál.⁴¹ Részben ezzel magyarázható, hogy az Afganisztánban élők körében a kábítószerhasználat⁴², a csökkent impulzuskontroll, valamint a különböző mentális betegségek kiugróan magas arányban vannak jelen. Ezek a tényezők együttesen ahhoz vezetnek, hogy az érintett személyek fokozottan fogékonyá válnak az erőszak alkalmazására. A 44 évnyi folyamatos erőszak okozta trauma legitimálta az erőszak alkalmazását, mint a konfliktusok elfogadható megoldási módját. Így válhattak az erőszakos cselekmények a mindennapi életben sokak számára a célok elérésének elfogadott eszközévé.⁴³

Mindez magyarázattal szolgál arra, hogy a szerb-magyar határszakaszon tevékenykedő afgán embercsempész-bandák miért alkalmaznak nagyobb fokú erőszakot a határszakaszon szintén jelen lévő más etnikumú bandákkal/csoportokkal összehasonlítva. Az általuk alkalmazott erőszak mértékét látva a más térségből származó irreguláris bevándorlók egy része igyekszik tőlük távolságot tartani, mivel meggyőződésük szerint súlyos veszélyt jelentenek mindenkire. Mindez részben magyarázatot is ad a jelenségre, hogy a különböző migráncsoportok gyakran etnikai alapon szerveződnek.⁴⁴

³⁹ KORMÁNY.HU 2023.

⁴⁰ ORANG et al. 2023.

⁴¹ GOEPNER 2018.

⁴² Az ENSZ becslései alapján a világ egyik legnagyobb heroin- és amfetaminelőállító országában a népesség megközelítőleg 10%-a kábítószerfogyasztó. UN 2023.

⁴³ GOEPNER 2018.

⁴⁴ TÁRIK 2023.

Gyorselemzések 2023/21

Összegzés

A 18. század közepén a keleti és nyugati pastu törzsszövetségek egyesítése révén létrejött Afganisztánban az ország etnikai és vallási töredezettsége, valamint az archaikus, törzsi szerveződésű társadalmi szerkezet megléte miatt sosem alakult ki erős központi hatalom és homogén nemzetállam. Az ország történelmét végigkísérték a különböző törzsek és etnikumok közötti véres konfliktusok. Afganisztán legnagyobb lélekszámú etnikumát a szunnita pastuk alkotják. Vezető szerepet játszanak az 1980-as években létrejött tálib mozgalomban, amely az iszlám egyik szélsőséges irányzatát képviseli. A tálibok a második hatalomátvételüket (2021) követően visszaemelték a politikai vezetésbe a rendkívül kegyetlen terrortámadásokat elkövető, velük szövetséges Haqqáni-hálózat egyes tagjait. A Nemzeti Információs Hivatal által készített jelentés legfontosabb megállapítása szerint a tálib kormányzat és a vele szorosan összefonódó Haqqáni-hálózat arra törekszik, hogy a Magyarország déli határszakaszán tevékenykedő és az afgánokhoz köthető embercsempész-hálózatok működtetését a saját ellenőrzése alá vonja, hogy ezáltal hozzáférjen az embercsempészetből származó óriási pénzüsszegekhez.

Gyorselemzések 2023/21

Felhasznált források

BERG HARPVIKEN, Kristian (2019): *The Afghan Taliban and Mujahedin: Archetypes of Refugee Militarization*. 2019.01.23. Forrás: <https://www.bpb.de/themen/migration-integration/laenderprofile/english-version-country-profiles/284432/the-afghan-taliban-and-mujahedin-archetypes-of-refugee-militarization/> (Megtekintve: 2023.11.14.)

DALRYMPLE, William: *A sab visszatér: Háború Afganisztánért (1839–1842)*. Park Könyvkiadó, Budapest.

EMCDDA (2022): *European Drug Report 2022: Trends and Developments*. 2022.06.14. Forrás: https://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2022_en (Megtekintve: 2023.11.14.)

EUAA (2023): *Country Guidance: Afghanistan* (January 2023). 2023.01.24. Forrás: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2023-03/2023_Country_Guidance_Afghanistan_EN.pdf (Megtekintve: 2023.11.14.)

EUROPEAN FOUNDATION FOR SOUTH EASTERN STUDIES (2022): *The Haqqani Network: A Brief Profile*. Forrás: <https://www.efsas.org/publications/articles-by-efsas/the-haqqani-network-a-brief-profile/> (Megtekintve: 2023.11.14.)

FRANCE24 (2021): *Taliban Shows off 'Special Forces' in Propaganda Blitz*. 2021.08.25. Forrás: <https://www.france24.com/en/live-news/20210825-taliban-shows-off-special-forces-in-propaganda-blitz> (Megtekintve: 2023.11.15.)

FINANCIAL TIMES (2021): *Haqqani Network's Clever Game Culminates with Afghan Government Roles*. Forrás: <https://www.ft.com/content/2cf8b571-cbca-4f0a-9847-b3394cde736e> (Megtekintve: 2023.11.16.)

FURR, Anne – AL-SERHAN, Muwafaq (2008): Tribal Customary Law in Jordan. *South Carolina Journal of International Law and Business* 4. (2018/2) 17–34.

GERGES, A. Fawaz: *The Far Enemy: Why Jihad Went Global*. New York: Cambridge University Press, 2005.

GOEPNER, Eric W. (2018): *War State, Trauma State: Why Afghanistan Remains Stuck in Conflict*. Forrás: <https://www.cato.org/policy-analysis/war-state-trauma-state-why-afghanistan-remains-stuck-in-conflict#why-external-intervention-fails> (Megtekintve: 2023.11.15.)

GUL, Ayaz (2023): *US Envoy: Taliban Kill 8 Key Islamic State Leaders in Afghanistan*. 2023.09.13. Forrás: <https://www.voanews.com/a/us-envoy-taliban-kill-8-key-islamic-state-leaders-in-afghanistan/7266218.html> (Megtekintve: 2023.11.15.)

Gyorselemzések 2023/21

IBRAHIMI, Niamatullah – AKBARZADEH, Shahram (2020): Intra-Jihadist Conflict and Cooperation: Islamic State–Khorasan Province and the Taliban in Afghanistan. *Studies in Conflict & Terrorism* 43. (2020/12) 1086–1107.

JANY János (2016): *Az iszlamizmus: Eszmetörténet és geopolitika*. Typotex, Budapest.

JOSCELYN, Thomas – ROGGIO, Bill (2021): *Taliban's Special Forces Outfit Providing 'Security' at Kabul Airport*. Long War Journal. 2021.08.22. Forrás: <https://www.longwarjournal.org/archives/2021/08/talibans-special-forces-outfit-providing-security-at-kabul-airport.php> (Megtekintve: 2023.11.15.)

KATONA Magda Nasrin (2012): Etnikai konfliktusok lehetősége Afganisztánban. *Pro Minoritate*, 113–133. Forrás: <https://prominoritate.hu/wp-content/uploads/2019/05/ProMino12-2-08-Katona.pdf> (Megtekintve: 2023.11.14.)

KATONA Magda Nasrin (2022A): Afganisztán a proxy háborúk ősmmodellje. *Hadtudomány* 32. (2022/3) 33–49.

KATONA Magda Nasrin (2022B): A tálibok második hatalomátvételének történeti előzményei. *Külgügyi Műhely* 2022/1., 175–201.

LIEVEN, Anatol (2021): An Afghan Tragedy: The Pashtuns, the Taliban and the State. *Survival* 63. (2021/83) 7–36.

MEPA NEWS (2019): *Afghanistan Ethnic Groups Map*. 2019.05.27. Forrás: <https://www.mepanews.com/afghanistan-ethnic-groups-map-26786h.htm> (Megtekintve: 2023.11.14.)

MAISEL, Sebastian (2009): *Tribes and the Saudi Legal-System: An Assessment of Coexistence*. 2009.10.01. Forrás: <https://www.mei.edu/publications/tribes-and-saudi-legal-system-assessment-coexistence> (Megtekintve: 2023.11.15.)

MILLI, Hayder – TOWNSEND, Jacob (2009): *Tribal Dynamics of the Afghanistan and Pakistan Insurgencies*. Forrás: <https://ctc.westpoint.edu/wp-content/uploads/2010/06/Vol2Iss8-Art3.pdf> (Megtekintve: 2023.11.14.)

ORANG, Mina et al. (2023): *Connections between Family Violence and Violence in the Public Sphere in Afghanistan*. Forrás: <https://www.nature.com/articles/s41599-023-02013-1> (Megtekintve: 2023.11.15.)

PARLAMENT.HU (2023): *Nemzetbiztonsági tájékoztató: A szerb-magyar határtérségben tapasztalható irreguláris migráció nemzetbiztonsági vetületei*. Forrás: https://www.parlament.hu/documents/d/nemzetbiztonsagi-bizottsag/nb_tajekoztato_megszuntett_min?fbclid=IwAR3idYUxWfpB8LWx2ZiLkRE6BoeeZWTDE6gHxLc6XbRB-EpU_L6Iq80mwQ (Megtekintve: 2023.11.14.)

Gyorselemzések 2023/21

PETERS, Gretchen (2012): *Haqqani Network Financing: The Evolution of an Industry*. Forrás: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA562872.pdf> (Megtekintve: 2023.11.14.)

REUTERS (2022): *Serbia Arrests Afghan General, Sniper 'Wanted by France' on Terrorism Charges - News Agency*. 2022.12.29. Forrás: <https://www.reuters.com/world/serbia-arrests-afghan-general-sniper-wanted-by-france-terror-charges-news-agency-2022-12-29/> (Megtekintve: 2023.11.14.)

SIDDIQUE, Abubakar (2012): *Afghanistan's Ethnic Divide*. Forrás: [https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/project_papers/stap_rp/policy_research_papers/afghanistan_s_ethnic_divides/\(language\)/eng-US](https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/project_papers/stap_rp/policy_research_papers/afghanistan_s_ethnic_divides/(language)/eng-US) (Megtekintve: 2023.11.14.)

TAINTER, Joseph A. (2011): *Pashtun Social Structure: Cultural Perceptions and Segmentary Lineage Organization*. Forrás: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA553265.pdf> (Megtekintve: 2023.11.14.)

TÁRIK Mészár (2023): *Erőszak a szerb-magyar határ közelében: bűnszervezetek közötti dominanciabarc vagy a kulturális különbségek manifesztálódása?* Fókuszpont 2023/32. Migrációkutató Intézet, 2023.07.17. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2023/07/20230718_mki_fokuszpont_23_32.pdf (Megtekintve: 2023.11.15.)

TÁRIK Mészár – PÁRDU CZ Árpád – DOBÓ Géza (2023): *Az embercsempész-maffiák okozta kihívások a Nyugat-Balkánon és Magyarországon*. Horizont 2023/14. Migrációkutató Intézet, 2023.10.09. Forrás: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2023/10/20231009_HORIZONT_2023_14_tarik_parducz_dobo_az_embercsempesz_maffiak_ozokta_kihivasok_a_nyugat_balkanon_es_magyarorszagon.pdf (Megtekintve: 2023.11.14.)

United Nations (2023): *A Knowledge-based Approach to Tackling Afghanistan's Drug Abuse Crisis*. 2023.06.25. Forrás: <https://news.un.org/en/story/2023/06/1138067> (Megtekintve: 2023.11.15.)

UNHCR (2023): *Global Trends: Forced Displacement in 2022*. 2023.06.14. Forrás: <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022> (Megtekintve: 2023.11.15.)

WASHINGTON POST (2022): *The Drug Trade Now Flourishing in Afghanistan: Meth*. Forrás: https://www.washingtonpost.com/world/interactive/2022/afghanistan-meth-opium-drug-industry/?itid=lk_interstitial_manual_11 (Megtekintve: 2023.11.14.)

WORLD BANK (2022): *Population, Total - Afghanistan*. Forrás: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?locations=AF> (Megtekintve: 2023.11.14.)

YOUSAF, Farooq (2019): *Pakistan's "Tribal" Pashtuns, Their "Violent" Representation, and the Pashtun Tabafuz Movement*. Forrás: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244019829546> (Megtekintve: 2023.11.14.)

ZAID, Farhan (2013): *Understanding the Taliban through the Prism of Pashtunwali Code*. Forrás: <https://cf2r.org/tribune/understanding-taliban-through-the-prism-of-pashtunwali-code> (Megtekintve: 2023.11.14.)

Gyorselemzések 2023/21

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Kmeczkó Sára, 2023

© Migrációkutató Intézet, 2023

Sorszám: 2023/21